

Als abonnee kan je dit plusartikel lezen.

 MIGRATIE

Hoe moet integratie van nieuwkomers in België écht? Drie lessen uit de wetenschap

© ANP / Flip Franssen

Het gaat goed met de integratie van nieuwkomers in Vlaanderen. Althans, als we de werkzaamheidsgraad moeten geloven. Belgische wetenschappers die de materie bestuderen, zien het een stuk somberder in. Ze geven aan hoe het beter kan.

Heleen Debeuckelaere

Vandaag om 03:00

Hoe moet je mensen integreren, los van politieke of ideologische overtuiging, in een complex land als het onze? Die vraag stelt een groep onderzoekers van de Universiteit Gent, de UCL, de KU Leuven en de Odisee Hogeschool zich, onder de titel Refufam. Sinds eind 2020 bevragen zij mensen uit de

praktijk, spreken ze met vluchtelinggezinnen en brengen ze onderzoek van verschillende faculteiten en universiteiten samen om een antwoord op die vraag te geven. Drie vaststellingen, drie aanbevelingen.

1. Streng taal- en werkvereisten zijn contraproductief

Volgens de Vlaamse Samenlevingsbarometer, waarin de overheid jaarlijks gegevens verzamelt over diversiteit in de samenleving, vinden nieuwkomers (https://www.standaard.be/cnt/dmf20250129_96768641) steeds vlotter hun weg naar de arbeidsmarkt. “Maar als je naar de praktijk kijkt, zie je dat dat vaak geen duurzame tewerkstelling is. Er zijn veel gemiste kansen”, vertelt Robin Vandevordt, hoofdpromotor van het Refufam-onderzoek. Vlaanderen scoort volgens de internationale maatstaven nog steeds slecht als het gaat over de tewerkstelling van nieuwkomers. Dat blijkt uit een rapport van de Oeso (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) uit 2023. Vooral personen met een vluchtelingenstatus doen het niet goed.

Volgens de onderzoekers liggen de taaleisen voor de opleidingen en stabiel werk te hoog. Dat leidt ertoe dat mensen veel te lang op de (taal)schoolbanken blijven zitten. Drie jaar na aankomst heeft slechts een op de vijf nieuwkomers het niveau B1 gehaald, dat ze moeten halen om toegang te krijgen tot de meeste opleidingen voor volwassenen. De nieuwe Vlaamse overheid wil de taaleisen opnieuw verhogen.

Tegelijk is er een grote druk om zo snel mogelijk, ongeacht opleidingsniveau of kwalificaties, eender welke job te aanvaarden. Een leefloon hangt namelijk af van de ‘werkbereidheid’. Dat leidt ertoe dat nieuwkomers onzekere en laaggeschoolde jobs aannemen. “Daarna is het heel moeilijk om uit die cyclus van tijdelijke contracten en werkloosheid te geraken”, staat in het Refufam-rapport te lezen. Nochtans heeft Belgisch onderzoek aangetoond dat een langere afhankelijkheid van een leefloon, bijvoorbeeld om een opleiding te volgen, de activering op de jobmarkt niet doet afnemen.

Een goed voorbeeld is het Vijf voor taal-project van de VDAB (Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding). Zij organiseerde onder andere nascholing Nederlands voor Oekraïense vrachtwagenchauffeurs. De chauffeurs konden hun basiskennis Nederlands onder de knie krijgen, zodat ze hun Belgisch vakbekwaamheidsbewijs konden krijgen. Dankzij dat document konden ze weer achter het stuur kruipen. “Snel de taal leren is belangrijk, maar dat kan ook op andere manieren dan iemand jarenlang achter een bureau te steken”, zegt Vandevordt.

De Oekraïense nieuwkomers kregen heel wat meer steun op het vlak van taal dan hun lotgenoten in de gewone asielpcedure. Er was een infolijn beschikbaar in het Nederlands, Engels en Oekraïens. Verschillende lokale VDAB-kantoren en OCMW’s namen tolken aan. Volgens de onderzoekers heeft die flexibiliteit op lange termijn ertoe geleid dat hun administratie en hun tewerkstelling een stuk beter geregeld bleken. Ook het aantal jobs voor nieuwkomers bleek beter georganiseerd door dit soort aanpak.

Aanbevelingen: geduld is een schone zaak. Het heeft weinig zin om mensen jaren achter een bureau te parkeren in de hoop hun taalniveau omhoog te krikken, en tegelijkertijd te eisen dat ze zo snel mogelijk aan het werk gaan. Maak loopbaanbegeleiding, opleidingen en training op het werk toegankelijker, door de taalvereisten in het begin van het integratietraject een beetje te lossen. Maar organiseer wel meer taalscholing op de werkvloer.

2. Er gaat te veel tijd verloren

Het kan voor Belgen al een kluwen zijn om te 'navigeren' langs onze verschillende diensten. Voor mensen die nieuw zijn in België, is dat nog ingewikkelder. Nadat ze een vluchtelingenstatuut hebben gekregen, moeten ze plots helemaal alleen dingen regelen. Intussen moeten ze zo snel mogelijk het opvangcentrum verlaten en aan het 'echte' leven beginnen. Tegelijk spreken ze nog niet de taal en hebben ze nog geen kennis van hoe de Belgische samenleving in elkaar zit.

Taalonderwijs, inburgeringscursussen, een maatschappelijk assistent, een sociaal vangnet ... al die hulpmiddelen kun je pas krijgen als je ingeschreven bent in een gemeente. Dat wil zeggen: pas nadat je een woning hebt gevonden. Daarvoor hebben erkende vluchtelingen meestal niemand die hen kan bijstaan, want de hulp in het asielcentrum stopt na het einde van de asielprocedure. De enige uitzondering zijn de sociale werkers van de lokale opvanginitiatieven (LOI's). Zij hebben nog een mandaat om deze mensen op het juiste pad naar werk en onderwijs te brengen. Maar de federale overheid heeft dat soort 'hulpverleners' dramatisch teruggeschroefd, en het lijkt erop dat de komende federale regering dat nog verder wil afbouwen.

Op het meest cruciale moment in hun nieuwe Belgische leven krijgen vluchtelingen de facto geen overheidshulp. Ze moeten op hun eentje de complexe Belgische realiteit onder de knie krijgen. "Zo worden ze afhankelijk van vrijwilligers, lotgenoten, toevallige ontmoetingen, waardoor hun eerste stappen in het integratietraject vaak weinig efficiënt zijn", staat er in het rapport te lezen.

Aanbevelingen: investeer in een betere overgang, door de toegang tot tolken te vergemakkelijken of door in transitwoningen te voorzien. Laat asielzoekers al tijdens hun procedure deelnemen aan integratiecursussen. Er moet ook meer geïnvesteerd worden in wat men 'toeleiders' noemt, mensen die samen met een nieuwe erkende vluchteling 'van het kastje naar de muur gaan'. Voor kwetsbare gezinnen moet er werk gemaakt worden van de 'one stop shop'-methode: één plek waar verschillende problemen die elkaar overlappen op hetzelfde moment geregeld kunnen worden.

© Fred Debrock

3. Neem de inburgering van Oekraïners als voorbeeld

De inburgering van de Oekraïners, die na de Russische inval ook in ons land terechtkwamen, heeft volgens de onderzoekers heel wat aannames in het wereldje ondersteboven gehaald. “Zeggen dat hun onthaal een onverdeeld succes is, zou voorbarig en kort door de bocht zijn. Maar wat voordien onbespreekbaar was, kon wél voor deze groep. Daar kun je lessen uit trekken”, zegt Vandevordt.

Van nieuwkomers wordt nu verwacht om veel dingen op hetzelfde moment in orde te brengen. Taalcursussen, maatschappelijke integratie, werk, onderwijs ... moeten zo snel mogelijk geregeld worden. Bij de Oekraïners die in ons land terechtkwamen, was dat niet zo. Initiatieven zoals #PlekVrij en de nooddorpen maakten het mogelijk om snel in een stabiele woonsituatie terecht te komen.

De gevolgen van slechte huisvesting zijn zodanig groot en hebben zo'n grote impact op het verdere integratietraject van vluchtelingen, dat de onderzoekers het als werkpunt nummer één voor de nieuwe Vlaamse regering zien. Ze halen het voorbeeld aan van een Irakese vader die zijn nieuwe werkcontract niet kon ondertekenen omdat hij geen vast adres had. Hij was net uit zijn huurhuis gezet, omdat het onbewoonbaar verklaard was. De onderzoekers geven ook het voorbeeld van een Syrische vader die zijn kinderen drie keer in zes jaar naar een andere school moest sturen omdat ze telkens opnieuw moesten verhuizen.

Aanbevelingen: huisvesting is cruciaal, leg andere maatschappelijke verplichtingen geleidelijker op. Daardoor kunnen nieuwe vluchtelingen zich eerst concentreren op huisvesting en onderwijs voor hun kinderen. Investeer ook in andere woonmogelijkheden zoals LOI's, transit-accommodatie en verlaag de drempel voor nieuwkomers tot sociale huisvesting.